ISNN 3030-3907

2026
JUNE
ISSUE - 6
VOLUME -5

DEVELOPMENT OF SCIENCE

scientific journal

Development of science

Ilmiy jurnal

IYUN 2026
Issue - 6, VOLUME – 5

ISSN 3030 -3907

Ilmiy jurnal OAK rayosatining 2024 yil 27 sentabrdagi 361-son qaroriga asosan 02.00.00 kimyo fanlari hamda 2025 yil 12 fevral 367- son qaroriga asosan 05.00.00 texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

BOSH MUHARRIR:
Temirov Alisher Hoshim o‘g‘li – texnika fanlari falsafa doktori (PhD),Dotsent.
TAHRIRIYAT KENGASH RAISI:
Fozilov Sadriddin Fayzullayevich – texnika fanlari doktori, professor
TAHRIRIYAT KENGASH A’ZOLARI

TEXNIKA FANLARI/ TECHNICAL SCIENCES/ ТЕХНИЧЕСКИЕ НАУКИ

Bozorov G‘ayrat Rashidovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Abdurahmonov Olim Rustamovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Adizov Bobur Zamirovich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Umumiy va noorganik kimyo instituti, professor
Hayitov Ruslan Rustamjonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Jumayev Qayum Karimovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Berdiyev Dorob Murodovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor
Maxmudov Rafiq Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Tilloyev Lochin Ismatilloyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Raxmonov Qahramon Sanakulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Barakayev Nusratullo Rajabovich
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti, professor.
Jo‘rayev Xayrullo Fayziyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Panoyev Erali Rajabboyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Ataullayev Sherzod Nabiullyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Malik Negmurodovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Axmedova Ozoda Bahronovna
Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat Texnika Universiteti.
Safarov Bahri Jumayevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Xaydarov Axtam Amonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Safarov Jasur Alijon o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

KIMYO FANLARI/ CHEMICAL SCIENCES/ ХИМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Axmedov Voxid Nizomovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Umarov Baqo Bafoyevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Kodirov Abduaxad Abduraximovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Qurbonov Mingniqul Jumagulovich
Qarshi davlat Universiteti, dotsent
Turemuratov Sharibay Naurizbaevich
O‘zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi Qoraqalpog‘iston bo‘limi Bosh ilmiy kotibi, professor
Tursunov Kaxor Shonazarovich
Qarshi davlat Universiteti, professor
Do‘stov Hamro
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor
Panoyev Nodir Shavkatovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Olimov Bobur Bahodir o‘g‘li
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Kasimov Sherzod Abduazimovich
Termiz Davlat Universiteti, professor.
Aliqulov Rustam Valiyevich
Termiz Davlat Universiteti, professor
Tropov Xamza Tursunovich
Samarqand Davlat Universiteti, professor

IQTISODIYOT FANLARI/ ECONOMICS/ ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ

Nizamov Aslitdin Badreddinovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Boboyev Akmal Choriyevich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Ergashxojayeva Shaxnoza Djasurovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Saidaxmedova Nodira Ilxomovna
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, professor
Muxsinov Bekzod Toxirovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shakarov Qulmat Ashirovich
Renessans ta'lim universiteti,dotsent.
Jumaeva Zulfiya Qayumovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Norova Salomat Yusupovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Avezova Shaxnoza Maxmudjonovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Jalilov Jamshid G‘anijonovich
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, dotsent
Xasanova Gulruh Djumanazarovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.

PEDAGOGIKA FANLARI/ PEDAGOGICAL SCIENCES / ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ

Siddiqova Sadoqat G‘afforovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Zoyirov Erkin Xalilovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, DSc, professor
Gaffarov Feruz Hasanovich
Puchon Universiteti, *professor*
Ruziyev Davron Yuldashevich
Buxoro Davlat Universiteti, professor
Muradova Firuza Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Yunusova Gulandon Samiyevna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
To‘xtayeva Zebo Sharifovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, professor.
Navro‘zova Gulchixra Nigmatovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Uzoqova Laylo Polvonovna
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.
To‘raqulova Marjona Qiyom qizi
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Muradova Zarina Rashidovna
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Murodov Sanjar Aslonovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent.
Shodiyev Jahongir Jo‘raqulovich
Buxoro Davlat Texnika Universiteti, dotsent
Gaffarov Laziz Hasanovich
Buxoro muhandislik – texnologiya instituti, dotsent.

Tahririyat a’zolarning to‘liq ro‘yxati jurnalning www.devos.uz saytida keltirilgan.

Tahririyat hay’ati a’zolarining tarkibini o‘zgartirish hamda qo‘shimcha kiritish yoki tahririyat a’zoligidan chiqarish bosh muharrir tomonidan amalga oshiriladi.

ISSN 3030-3907

Development of science ilmiy jurnali 2024 yil 15 aprel kuni №256445 sonli guvohnoma bilan Davlat ro‘yxatidan o‘tgan.

To‘plam elektron ko‘rinishda (pdf formatida) mualliflarga taqdim etiladi. To‘plamga kiritiladigan maqolalarning mazmuni, ulardagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligiga hamda har qanday fikr - mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’ul hisoblanadilar. Talablarga javob bermaydigan maqolalar to‘plamga kiritilmaydi. Tashkiliy qo‘mita maqola matnini qisqartirish, qisman tuzatish kiritish, seksiyalarga joylashtirish huquqiga ega.

ISSN 3030-3907

OQILONA GARDEROB KONTSEPTSIYASINING RIVOJLANISHINI TAHLIL QILISH (AYOLLAR KIYIMI MISOLIDA)

Sharipova Saodat Islomovna
Buxoro davlat texnika universiseti, dotsenti
E-mail: saodat9080@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada ayollar oqilona garderobni shakllantirish jarayonining ko‘rib chiqilgan bosqichlariga muvofiq, transformasiya jarayonining shakllanishi va konstruktiv-texnologik echimi bilan bog‘liq muammolarni, kiyim turlari va ularning transformasiyasi, transformasiyalanadigan elementlarning strukturaviy aloqalari va ayollar kiyimlarini modifikasiyalari to‘g‘risidagi ma'lumotlarga asoslanib, ayollar kiyimlarini turli xil transformasiya qilish turlari asosida hal qilindi.

Kalit so‘zlar: konstruktiv-texnologik echimi**,** transformasiyalanadigan elementlar, ko‘p funksiyalik assortiment kolleksiyasi

Аннотация. В данной статье, в соответствии с рассмотренными этапами формирования рационального женского гардероба, на основе анализа видов одежды, способов их трансформации, структурных взаимосвязей трансформируемых элементов и модификаций женской одежды были решены задачи, связанные с разработкой конструктивно-технологических решений процесса трансформации. Предложенные решения учитывают особенности структурного взаимодействия трансформируемых элементов и различных модификаций женской одежды, что позволяет эффективно применять различные методы трансформации при проектировании рационального гардероба.

Ключевые слова: Конструктивное и технологическое решение, трансформируемые элементы, многофункциональный ассортимент.

Abstract. In this article, in accordance with the discussed stages of developing a rational women's wardrobe, problems related to the development of design and technological solutions for the transformation process were addressed through an analysis of clothing types, transformation methods, and the structural relationships between transformable elements and modifications of women's clothing. The proposed solutions take into account the structural interactions between transformable elements and various modifications of women's clothing, enabling the effective use of various transformation methods in designing a rational wardrobe.

Keywords: constructive and technological solution, transformable elements, multifunctional assortment collection

KIRISH.

Bugungi kunda "ratsional garderob" yoki "kapsula garderob" kabi tushuncha mavjud. "Kapsula garderob" atamasini birinchi bo‘lib ishlatgan kishi Londondagi "Wardrobe" do‘konining egasi Syuzi Foks edi. U garderob modaga chidamli bazaviy kiyimlardan iborat bo‘lishi kerak, deb hisoblardi, va zarur bo‘lganda moda mavsumiy kiyimlar bilan to‘ldirilish lzimligini ta’kidlaydi.

Ratsionallik atamasi lotincha *ratio* - aql so‘zidan kelib chiqqan bo‘lib, oqilonalik, mazmunlilik, mantiq degan ma'noni anglatadi.

Ratsional assortimentni shakllantirish ratsional assortimentdagi o‘zgarishlarga bevosita ta'sir qiluvchi ko‘p sonli o‘zgaruvchan omillar va ko‘rsatkichlarni hisobga olishni talab qiladi. Bunday omillar qatoriga iqtisodiy ahvol va aholi turmush darajasi, fan-texnika taraqqiyoti yutuqlari, ekologik muammolar, axloq va tashqi muhitning boshqa xususiyatlari kiradi.

ADABIYOTLAR TAHLILI. Ko‘p funktsiyali, ya'ni oqilona to‘plamlarni ishlab chiqish dizayn va mahsulotlarni sotish usullari nuqtai nazaridan istiqbollidir. Kiyimlarning oqilona garderobi - bu bir-biri bilan birlashtirilganda variantlarning maksimal sonini tashkil etadigan bir-birini almashtiradigan kiyimlarning minimal to‘plami [1]. Aqlli garderob ko‘p qirrali kontseptsiyani o‘zida mujassam etadi, bu sizga qo‘shimcha ranglarni osongina kiritish va ularni poyabzal va aksessuarlar bilan to‘ldirish imkonini beradi.

Shu munosabat bilan kiyim garderobining ratsionalligi kompleks kontseptsiya bilan belgilanadi, u quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

- har xil holatlar uchun eng ko‘p to‘plamlar soniga bo‘lgan ehtiyojni minimal narsalar to‘plami bilan qondirish qobiliyatida aks ettirilgan oqilona iste'mol;

- vaqt, mehnat va resurslarni tejashga, tayyor mahsulotning barcha zamonaviy iste'molchilar talablariga javob berishiga yo‘naltirilgan oqilona ishlab chiqarish;

- so‘nggi paytlarda yirik, o‘rta va kichik biznesning ijtimoiylashuvi munosabati bilan juda dolzarb bo‘lib qolgan iste'molchining estetik didini tarbiyalash va unda iste'mol madaniyati va ekologiyaga, atrof-muhitga va o‘z shkafiga oqilona munosabatni shakllantirish shaklida ijtimoiy va axloqiy manfaatlar[2].

Dizayn - ratsional garderobni loyihalash bo‘yicha faoliyat butun dizayn jarayonining ajralmas qismi bo‘lib, uning ergonomikasi, atrof-muhit va ish sharoitlariga mos kelishini ta'minlaydi, yuqori estetik fazilatlarga ega, osongina yig‘iladigan uyg‘un mahsulotlarni yaratadi, bu bunday garderobni iste'molchilar uchun jozibador qiladi va ishlab chiqaruvchilar uchun foydali bo‘ladi[3].

Ratsional garderobni yaratishda dizayn faoliyatining roli insonparvar moda ideallarini ommalashtirish, iste'molchining estetik didini tarbiyalash va iste'mol qilish madaniyatini va o‘z garderobiga oqilona munosabatni shakllantirishdan

ISSN 3030-3907

iborat, ishlab chiqarish resurslari, mehnat va vaqtni qisqartirish, bu orqali iqtisodiyot va ekologiya rivojiga hissa qo‘shish.

Adabiyot va sanoat ishlarini tahlil qilish shuni ko‘rsatdiki, oqilona kiyim kolleksiyasini shakllantirish loyihadan oldingi tadqiqotlar davomida to‘plangan dastlabki ma'lumotlarning hajmi va mazmuni bilan belgilanadi. Shu bilan birga, kiyimlar kolleksiyasini loyihalash jarayoni ijodkorlik psixologiyasi bilan bog‘liq, shuning uchun bu jarayonni faollashtirish uchun dizayner yakuniy mahsulotning iloji boricha talablarga javob berishini ta'minlash uchun loyihadan oldingi tadqiqotlar davomida olingan ma'lumotlarni shakllantirishi kerak[5].

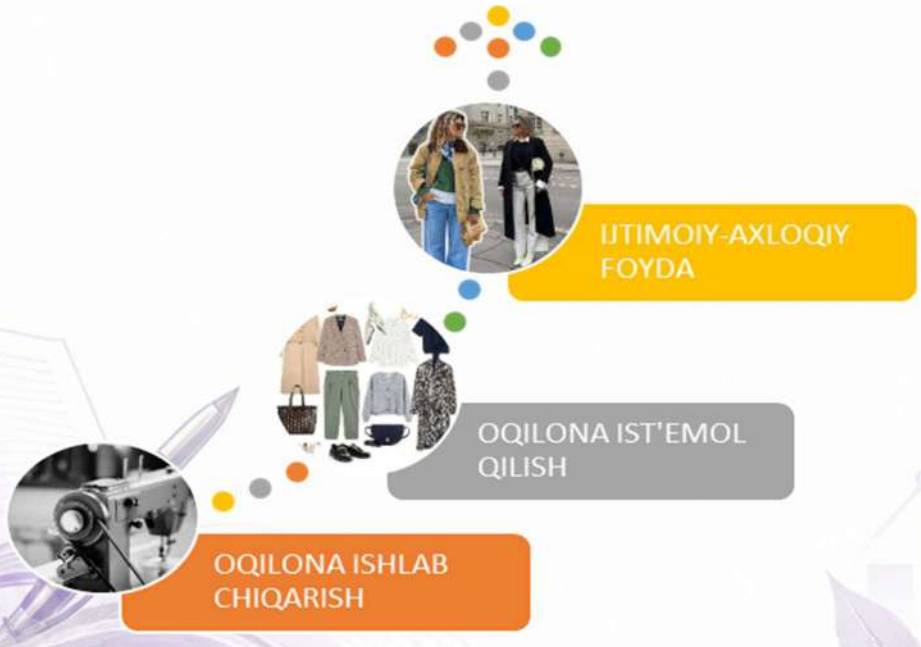
Shu munosabat bilan marketing tadqiqotlari asosida loyihadan oldingi ishlarni olib borish usullarini loyihalash jarayonida maqsadli yo ‘nalishni hisobga olgan holda takomillashtirish zarur, bu esa mahsulotlarni maksimal darajada sotish imkonini beradi. Shunday qilib, manzilga yo‘naltirilganlik tamoyiliga asoslangan loyihalash jarayoni korxonaning potentsial iste'molchini aniqlash va uning ehtiyojlarini qondirish bo‘yicha maqsadli faoliyatidan iborat.

Ehtiyojlarni qondirish darajasiga ko ‘ra mahsulot assortimenti optimal va ratsional turlarga bo ‘linishi aniqlandi. Optimal assortiment - bu haqiqiy ehtiyojlarni qondiradigan minimal tovarlar to‘plami.

TADQIQOT METODOLOGIYASI. "Ratsional garderob" modeli korxona tomonidan oqilona ishlab chiqarishni, iste'molchi tomonidan oqilona iste'molni va jamiyat uchun axloqiy manfaatlarni o‘z ichiga olgan kompleks ekanligini aniq ko‘rsatib beradi.

Yuqoridagilarga asoslanib, 1-rasmda keltirilgan "ratsional garderob" tushunchasining kontseptual modeli yaratildi (1-расмга қаранг).

Ratsional garderob

1-rasm. "Ratsional garderob" tushunchasining kontseptual modeli

ISSN 3030-3907

Ishlab chiqarilgan mahsulotlar assortimentining tabiati va miqdori, insonning optimal yoki minimal garderobi to‘g‘risidagi ma'lumotlar mutaxassislar uchun muhimdir. Iste'molchi uchun uning iqtisodiy ahvolini inobatga olgan holda mantiqiy ravishda qurilgan garderobni yaratishda palto, shim, bluzka, sviter, ko‘ylak, yubka va boshqalar kabi vaqt sinovidan o‘tgan assortiment namunalariga asoslanishi kerak.

Ushbu klassik namunalar modada ham o‘zgarishlarga duchor bo‘ladi, lekin ular har doim uslubning asosiy qismini, moda tendentsiyalari shakllanadigan barqaror yadroni tashkil qiladi.

O‘zining assortimentli siyosatini ishlab chiqadigan korxonalar uchun, yuqorida ta'kidlab o‘tilganidek, korxona barcha sa'y-harakatlarini birlashtirmoqchi bo‘lgan iste'mol bozorining har bir segmenti (iste'molchilarning tipologik guruhlari) uchun batafsil nomenklatura bo‘yicha hisoblab chiqilgan oqilona garderobning(og) strukturasi haqida ma'lumot kerak[6].

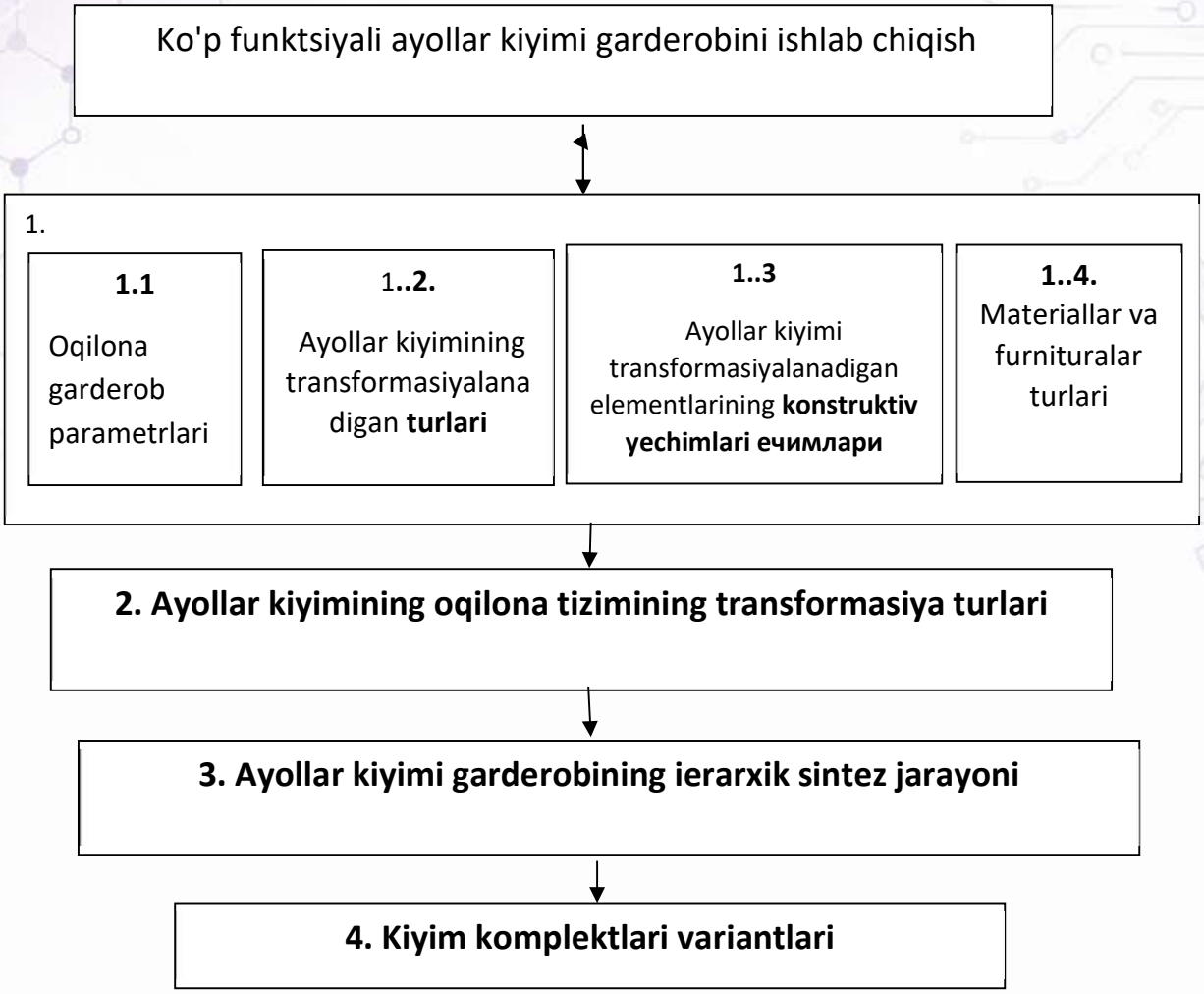
MUHOKAMA VA NATIJALAR. Yuqoridagi tahlilni hisobga olgan holda, ayollar kiyimlari iste'molchilarining tanlangan bir hil guruhlari uchun ijtimoiy yo‘naltirilgan oqilona garderobning parametrlarini hisoblash to‘g‘risida qaror qabul qilindi. "Ijtimoiy yo‘naltirilgan" oqilona kiyim garderobi (IYOG) uchun bu ishda eng kam daromadli odamning ehtiyojlarini qondirish uchun zarur bo‘lgan eng kam kiyim predmetlari hisoblanadi, daromadning o‘sishi garderob hajmining o‘sishi bilan bog‘liqdir. Transformasiyaning turli usullaridan foydalangan holda ayollar formali kiyimlarining oqilona ko‘p funktsiyali garderobini shakllantirish jarayonining strukturaviy sxemasi ishlab chiqilgan (2-rasm).

Jarayonning birinchi bosqichida dastlabki ma'lumotlarning tarkibi ishlab chiqiladi, shu jumladan: iste'mol bozorini MT natijalari asosida tashkil etilgan ayollar formali kiyimi oqilona garderobi parametrlari (blok 1.1); ikki qavatli ayollar kiyimlari assortimenti va ularni transformasiya turlari, (1.2-blok); transformasiyalanadigan kiyim elementlarining konstruktiv echimlari, shu jumladan transformasiya qilish usullari, transformasiya variantlari, konstruktiv-texnologik echim turi (blok 1.3); transformasiyalanadigan elementlarning strukturali bog‘lanishini ta'minlash uchun ishlatiladigan materiallar turlari (bir va ikki tomonlama faktura va rangi bo‘yicha) va furnituralar (blok 1.4).

Ayollar ko‘p funktsiyali kiyim garderobi kombinator va chiziqli (modulli) tamoyillarga muvofiq amalga oshirilishi mumkin. Shuning uchun ikkinchi va uchinchi bosqichlarda oqilona garderob hosil bo‘lish jarayoni, maktab yoshidagi bolalar garderobidagi formali kiyimlari predmetlari va detallarining turli xil birikmalarini aniqlash maqsadida, morfologik eirarxiyaga o‘xshash sintez algoritmiga muvofiq kombinator morfologik tahlil va ierarxik sintez usullariga asoslanadi. Natijada ko‘plab turli xil to‘liq va yakunlangan variantdagi kiyim

ISSN 3030-3907

komplektlari olinadi. Ular ichidan xaridorning talabiga binoan iste'molchi holati talablariga javob beradigan eng samarali kiyim komplektlari tanlanadi.

2-rasm. Ayollar kiyimi ko‘p funktsional oqilona garderobini shakllantirishning strukturali sxemasi.

XULOSA VA TAKLIFLAR. Xulosa qilib aytganda, ko‘p funktsiyali, ya'ni oqilona to‘plamlarni ishlab chiqish dizayn va mahsulotlarni sotish usullari nuqtai nazaridan istiqbollidir. Kiyimlarning oqilona garderobi - bu bir-biri bilan birlashtirilganda variantlarning maksimal sonini tashkil etadigan bir-birini almashtiradigan kiyimlarning minimal to‘plami. Talab va taklifning nomutanosibligini bartaraf etish uchun insonning haqiqiy ehtiyojlarini tahlil qilish, kiyimlarga bo‘lgan talabni o‘rganish, umuman garderobni shakllantirish mexanizmini o‘rganish kerak. Moda tendensiyalarini, ishlab chiqarishning hozirgi holati va iste’molchilar ehtiyojlari to‘g‘risida ma’lumotni tizimli tahlil qilish asosida talab va taklifni bashorat qilish mumkin. Jarayon murakkab, chunki ayollar har doim o‘ziga xoslikka intiladi, kiyim uning majoziy “men” ini aks ettiradi, shuning uchun ayollar kiyimlarini ommaviy ishlab chiqarishda eng katta qiyinchilik standart buyumda uyg‘un obrazni va kostyum individuallikni namoyon etadigan qobiliyati mujassamlashtirishdir.

ISSN 3030-3907

Shunday qilib, morfologik oqilona garderobni shakllantirish jarayonining ko‘rib chiqilgan bosqichlariga muvofiq, transformasiya jarayonining shakllanishi va konstruktiv-texnologik echimi bilan bog‘liq muammolarni, kiyim turlari va ularning transformasiyasi, transformasiyalanadigan elementlarning strukturaviy aloqalari va ayollar kiyimlarini modifikasiyalari to‘g‘risidagi ma'lumotlarga asoslanib, ayollar kiyimlarini turli xil transformasiya qilish turlari asosida hal qilindi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. 1.Коблякова Е.Б., Тузова И.А., Волкова Е.К. Маркетинговые исследования как основа для формирования структуры промышленной коллекции костюмов. // Швейная промышленность, №3,1993. с. 33-36
2. Муминова, У. Т., Ташпулатов, С. Ш., Шарипова, С. И., Мухиддинова, У. Ф., Мирзаахмедова, Н. Р. К., Черунова, И. В., ... & Разумеев, К. Э. (2020). Трансформируемая многофункциональная одежда.
3. Муминова, У. Т., Ташпулатов, С. Ш., Черунова, И. В., & Шарипова, С. И. (2020). Разработка методологии комплексного проектирования детской одежды.
4. Sharipova, Saodat, Dilafroz Djalolova, and Nargiza Bebutova. "Solving the problem of calculating the rational wardrobe of school uniforms." *AIP Conference Proceedings*. Vol. 3045. No. 1. AIP Publishing LLC, 2024.
5. Islomovna, Sharipova Saodat, Muminova Umida Tokhtasinovna, and Tashpulatov Salikh Shukurovich. "Hygienic properties of materials for clothes of adolescents living in the middle climate zone." *European science review* 5-6 (2018): 364-365.
6. СИ Шарипова. Трансформация усулларидан фойдаланиб кийимларни лойиҳалаш асослари- Исследования ВКР-в практику профессиональной жизни, стр.108-112, 2023.

ISSN 3030-3907